

Wroga atrybucja

Ten chłopiec na pewno rzucił w Ciebie piłką celowo. Musisz na niego uważać!

Łagodna atrybucja

Ten chłopiec prawdopodobnie rzucił w Ciebie piłką przez przypadek. Chodź, wyjaśnijmy tę sytuację.

Wstęp

- Coraz większa liczba badań podkreśla znaczenie postaw rodzicielskich nie tylko matek, ale także ojców (Grossman i in., 2002; Lamb i Lewis, 2004; Martin i in., 2010; Webster i in., 2006). Przykładowo wykazano, że osoby, które postrzegają swoich ojców jako troskliwych i ciepłych, cieszą się dobrym zdrowiem zarówno fizycznym, jak i psychicznym (Allen, 2007). Z kolei dzieci, które doświadczyły odrzucenia ze strony ojców, są bardziej narażone na trudności w dorosłym życiu; mają na przykład niższy dobrostan psychiczny oraz problemy w relacjach interpersonalnych (Morris i Oosterhoff, 2016).
- Badania sugerują, że odrzucenie rodzicielskie, rozumiane jako wrogość, krytyka, karanie lub zaniedbywanie dziecka przez ojca (Arrindel i in., 1999), może być przekazywane z pokolenia na pokolenie (Rothenberg i in., 2023). Na przykład ojciec, który sam doświadczył odrzucenia ze strony swojego ojca, może również odrzucać własnego syna. Z kolei doświadczenie odrzucenia, niezależnie od kultury, wiąże się z nieprzystosowaniem psychicznym, charakteryzującym się zestawem dyspozycji osobowościowych, takich jak lęk, poczucie niepewności, złość, wrogość, agresja oraz pesymistyczne postrzeganie świata (Butt i in., 2024; Rohner i in., 2004). Dyspozycje te kształtują reprezentacje umysłowe jednostek, ich percepcję oraz poznanie społeczne (Rohner, 2021). Interakcje z odrzucającymi opiekunami mogą prowadzić do powstawania wrogich schematów oraz sprzyjać rozwojowi zniekształceń poznawczych, takich jak wrogie atrybucje (Dodge, 2006).
- Tendencja do dokonywania wrogich atrybucji to skłonność do przypisywania innym wrogich intencji, nawet gdy ich działania są niejednoznaczne** (Smeijers i in., 2018). Istnieje udokumentowany związek między nieadaptacyjnymi praktykami rodzicielskimi a rozwojem tendencji do dokonywania wrogich atrybucji (Halligan i in., 2007; Lin i in., 2023; Nix i in., 1999). Co więcej, zarówno wrogie atrybucje, jak i odrzucenie rodzicielskie są dobrze znanymi predyktorami agresywnego zachowania u dzieci i młodzieży (de Castro i in., 2002; Martinelli i in., 2018; Verhoef i in., 2019). Jednak pomimo szeroko zakrojonych badań nad ojcowskim odrzuceniem, wrogimi atrybucjami i agresją u nastolatków, zależność między międzypokoleniowym przekazem odrzucenia, późniejszymi wrogimi atrybucjami a agresją nadal wymaga bliższego zbadania.
- Opierając się na rozumieniu powiązań między odrzuceniem rodzicielskim, wrogimi atrybucjami i agresją, w niniejszym badaniu zakładamy, że odrzucenie doświadczane przez ojca ze strony jego własnego ojca (postrzegane retrospektywnie) będzie związane z agresywnym zachowaniem dziecka. Zakładamy ponadto, że zależność ta będzie mediowana przez ogólną tendencję ojca do dokonywania wrogich atrybucji oraz przez odrzucenie postrzegane przez syna.

Międzypokoleniowa transmisja ojcowskiego odrzucenia a wrogie atrybucje i agresja

dr Marta Bodecka-Zych; dr Iwona Nowakowska
Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

Metoda

Uczestnicy

- W badaniu wzięło udział 85 par ojców ($M = 44.75$, $SD = 7.66$) i ich nastoletnich synów ($M = 14.47$, $SD = 1.95$)

Procedura badawcza

Uczestników rekrutowano za pośrednictwem panelu badawczego (Instytut Badań Pollster; <https://pollster.pl/>). Ojcowie, którzy byli zarejestrowani w panelu, otrzymywali informacje o możliwości udziału w badaniu i byli proszeni o przekazanie jej swoim synom. Zainteresowane osoby wypełniały kwestionariusz przygotowany w oprogramowaniu Qualtrics (wersja: maj 2023; Copyright © 2020, <https://www.qualtrics.com>).

Narzędzia badawcze

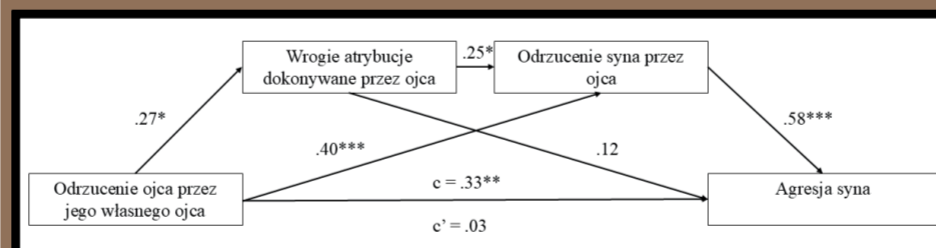
- s-EMBU* - Do pomiaru postrzeganego przez ojca i syna odrzucenia wykorzystano polską adaptację (Poraj-Weder, 2020) Kwestionariusza Moje Wspomnienia z Dzieciństwa (Arrindell i in., 1999).
- WSAP-H - Do oceny wrogiego nastawienia atrybucyjnego ojca wykorzystano polską adaptację narzędzia Word Sentence Association Paradigm for Hostility (Dillon i in., 2016).
- Mini-DIA - agresywne zachowanie synów mierzono za pomocą polskiej adaptacji (Farnicka i Grzegorzewska, 2015) Mini Direct and Indirect Aggression Inventory, (Österman i Björkqvist, 2010).

Wyniki

Tabela 1. Korelacje Pearsona i statystyki opisowe

Zmienne	1	2	3	4
1. Odrzucenie ojca przez jego ojca	-			
2. Wrogie atrybucje ojca	.27*	-		
3. Odrzucenie syna przez ojca	.47***	.36***	-	
4. Agresja syna	.33**	.34**	.63***	-
<i>M</i>	1.90	6.07	1.59	2.39
<i>SD</i>	.74	1.37	.65	2.35

*Note. * - $p < .05$; ** - $p < .01$; *** - $p < .001$.

- Analizy częściowo potwierdziły nasze założenia.
- Odrzucenie ojca przez jego własnego ojca (postrzegane retrospektywnie) było związane z agresywnym zachowaniem nastoletniego syna, jednak okazało się, że zależność ta była mediowana przez odrzucenie syna przez ojca.
- Dodatkowo odrzucenie ojca przez jego własnego ojca przewidywało również występowanie wrogich atrybucji. Te wrogie atrybucje z kolei przyczyniały się do odrzucenia syna przez ojca, co ostatecznie prowadziło do agresywnego zachowania syna.

Dyskusja

- Nasze wyniki są zgodne z wcześniejszymi badaniami sugerującymi, że praktyki rodzicielskie mogą być przekazywane z pokolenia na pokolenie, a skutki tej transmisji są widoczne w zachowaniu młodszych członków rodziny.
- Ojcowie, którzy wspominają zachowanie własnego ojca jako odrzucające, mogą rozwinąć wrogie schemat postrzegania świata społecznego. Dzieci odrzucających rodziców uczą się, że świat nie jest bezpiecznym miejscem i że warto posiadać strategie pozwalające radzić sobie z tym zagrożeniem. Strategie te obejmują dokonywanie wrogich atrybucji, przypisywanie innym raczej złych intencji oraz bycie przygotowanym na potencjalny atak (Crick i in., 2002; Hansen-Brown i Freis, 2021).
- Taki styl atrybucyjny może przenosić się na relacje w systemie rodzinnym. Przykładowo, ojciec może interpretować negatywne zachowania swojego syna (oraz innych członków rodziny) jako zamierzone i skierowane przeciwko niemu.
- Powtarzające się wrogie interpretacje ojca mogą sprawić, że syn zacznie czuć się przez niego odrzucony, co może prowadzić do złości i wrogiego obrazu świata, z którym syn będzie musiał sobie radzić, między innymi poprzez zachowania agresywne.

Implikacje terapeutyczne

- Badanie dostarcza praktycznych implikacji dla pracy terapeutycznej z chłopcami przejawiającymi zachowania agresywne. Być może kluczem do zmiany ich funkcjonowania jest próba włączenia ojców (jeśli to możliwe) do wspólnej pracy, na przykład poprzez wykorzystanie technik terapii systemowej i opartej na mentalizacji.
- Ponadto w niektórych przypadkach praca nad adekwatnym przetwarzaniem informacji społecznych przez ojca wydaje się konieczna, aby poprawić funkcjonowanie syna. Być może gdy ojciec lepiej zrozumie swoją relację z własnym ojcem oraz otaczającą go rzeczywistość, łatwiej będzie mu zbudować bliską relację z synem, co ułatwi chłopcu adaptacyjne radzenie sobie z wyzwaniem świata społecznego.

Bibliografia